

Sygn. akt I CSK 3066/22

POSTANOWIENIE

Dnia 30 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z wniosku A. P.
z udziałem R. C., E. J., H. K., T. O. - następcy prawnego zmarłej uczestniczki G. L., Z.
M., J. P., A. Z., E. Z., J. Z. i W. Z.
o nadanie tytułu własności,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 30 listopada 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczynie
od postanowienia Sądu Okręgowego w Częstochowie
z dnia 11 sierpnia 2020 r., sygn. akt VI Ca 593/20,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od wnioskodawczynie na rzecz uczestniczki E. J.
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 11 sierpnia 2020 r. Sąd Okręgowy w Częstochowie oddalił apelację wnioskodawczynie A. P. od postanowienia Sądu Rejonowego w Częstochowie z dnia 26 lutego 2020 r., którym oddalony został jej wniosek o nadanie tytułu własności nieruchomości położonej w Z., gmina [...], oznaczonej jako działka leśna nr [...], na podstawie przepisów ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 27, poz. 250, ze zm.)

U podstaw oddalenia wniosku i apelacji legło stwierdzenie, że wnioskodawczyni nie sprostала obowiązkom wynikającym z art. 6 k.c., nie wykazała bowiem faktu posiadania samoistnego działki nr [...] przez A. Z. w dniu 4 listopada 1971 r., w tym by działka ta wchodziła w skład prowadzonego przez nią gospodarstwa rolnego. Wnioski wyprowadzone przez Sądy obu instancji z całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego korespondowały z wynikiem poprzednich postępowań dotyczących działki nr [...], w których ustalono, że działka ta stanowiła wówczas część działki nr [...]1 i znajdowała się w faktycznym władztwie Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kłobucku, a nie następców prawnych A. i P. małżonków Z.. Postanowieniem z dnia 25 września 2007 r. Sąd Rejonowy w C. (II Ns [...]) prawomocnie oddalił wniosek uczestniczki E. J. o stwierdzenie nabycia przez M. J. (córkę P. i A. małżonków Z.) z mocy prawa własności działki nr [...] w trybie ustawy uwłaszczeniowej. Prawomocnym postanowieniem z dnia 7 maja 2013 r. Sąd Rejonowy w C. (II Ns [...]1) oddalił natomiast wniosek B. Z. o stwierdzenie nabycia przez A. Z. i P. Z. przez zasiedzenie między innymi działki nr [...].

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez wnioskodawczynię A. P.. Skarżąca we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania - którego braki zostały usunięte pismem procesowym z dnia 17 marca 2022 r. (k. 388-390) - powołała się na przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 k.p.c.

Zdaniem skarżącej, w sprawie doszło do nieważności postępowania i jednocześnie skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W rozpoznaniu sprawy przed Sądem drugiej instancji brało bowiem udział dwóch sędziów wyłączonych z mocy ustawy (art. 379 pkt 4 i art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c.). Treść orzeczenia została zdeterminowana przez udział tych sędziów w wydaniu wcześniejszych orzeczeń w poprzednich sprawach, tj. postanowienia Sądu Rejonowego w C. z dnia 7 maja 2013 r. (II Ns [...]1) oraz postanowienia Sądu Okręgowego w C. z dnia 18 marca 2008 r. (VI Ca [...]). Skarżąca argumentowała, że gdyby obydwaj sędziowie, którzy uczestniczyli w rozstrzyganiu poprzednich spraw w zarówno w I, jak i II instancji – zgodnie z art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. - zostali wyłączeni od orzekania w sprawie, treść orzeczenia mogłaby okazać się inna.

Niezależnie od powyższego naruszenie art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. nastąpiło również w związku z rozpoznaniem sprawy w pierwszej instancji przez sędziego, który uprzednio w pierwszej instancji wydał orzeczenie o odrzuceniu wniosku. W ocenie skarżącej doszło w ten sposób do naruszenia gwarancji orzekania przez właściwy, bezstronny, niezależny i niezawisły sąd. Sędzia, który wydał orzeczenie na korzyść jednej ze stron nie powinien bowiem orzekać w kolejnej sprawie, w której ta strona występuje, a przedmiot sprawy i zasadniczo ten sam materiał dowodowy, będzie przedmiotem oceny.

Ponadto skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd odwoławczy nie rozpoznał bowiem – z naruszeniem art. 378 § 1 k.p.c. - zarzutu apelacyjnego, w którym skarżąca wskazała na uchybienie polegające na naruszeniu art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c., gdyż w wydaniu orzeczenia w pierwszej instancji wzięła udział sędzia, która dwukrotnie wydając orzeczenia o odrzuceniu wniosku, w uzasadnieniach obu postanowień zawarła swoje zapatrywania co do oceny materiału dowodowego i oceny prawnej. Nierozpoznanie tego zarzutu niewątpliwie mogło mieć wpływ na wynik sprawy.

Uczestniczka – E. J., w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze

publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W postępowaniu kasacyjnym podstawą kasacyjną braną pod uwagę z urzędu jest nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Sąd Najwyższy bada nieważność postępowania z urzędu, w granicach zaskarżenia, niezależnie od tego, czy skarżący postawił odpowiedni zarzut w skardze, a jeżeli go postawił czy został on przekonująco jurydycznie uzasadniony (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 10 maja 2010r., III CKN 416/98, OSNC 2000, nr 12, poz. 220).

Kontrola kasacyjna obejmuje bowiem stosowanie prawa przez sąd drugiej instancji i z tej przyczyny Sąd Najwyższy, rozpoznając skargę kasacyjną, nie może w ramach bezpośredniej kontroli kasacyjnej badać kwestii ważności postępowania przed sądem pierwszej instancji. Badanie takie, mające charakter pośredni, jest natomiast możliwe, gdy skarżący w skardze kasacyjnej podniósł zarzut naruszenia art. 378 § 1 i art. 386 § 2 k.p.c. Wynika to z faktu, że skarga kasacyjna jest środkiem zaskarżenia od orzeczeń sądu drugiej instancji, a naruszenia prawa popełnione przez sąd pierwszej instancji są przedmiotem kontroli apelacyjnej, również w zakresie, w jakim prowadzą do nieważności postępowania (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 21 listopada 1997r., I CKN 825/97, OSNC 1998, nr 5, poz. 81; z 8 stycznia 1998r., II CKN 553/97, OSP 1999, nr 7-8, poz.138; z 26 lutego 2002r., I CKN 267/01, Biuletyn Informacji Prawnej 1993, Nr 3, str.4; i z 6 września 2017 r., I CSK 59/17, niepubl.).

Argumenty podane przez skarżącą – sprowadzające się do twierdzeń, że w sprawie w obu instancjach orzekali sędziowie podlegający wyłączeniu z mocy ustawy – w żadnym wypadku nie uzasadniają przyjęcia skargi do rozpoznania ze względu na nieważność postępowania. Sąd Okręgowy orzekał bowiem w postępowaniu apelacyjnym w składzie zgodnym z przepisami prawa procesowego (3 sędziów zawodowych), a orzekanie przez tych sędziów w innych sprawach z udziałem tych samych uczestników nie stanowiło podstawy do ich wyłączenia na podstawie art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że sędzia nie podlega wyłączeniu z mocy ustawy na podstawie art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. z tej tylko

przyczyny, że orzekał poprzednio w innej sprawie między tymi samymi stronami (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 1 grudnia 2017 r., I CNP 7/17, niepubl.; z 19 września 2013 r., I CSK 688/12, niepubl.; z 19 lutego 2002 r., II UKN 307/01, OSNCP 2003, nr 24, poz. 600 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z 20 października 2008 r., I UK 160/08, niepubl. i z dnia 7 listopada 2018 r., V CSK 226/18, niepubl.).

W wyjątkowych sytuacjach możliwe jest jednak wyłączenie sędziego na wniosek strony, jeżeli w konkretnej sprawie, na skutek tego, że wyraził pogląd prawny rzutujący bezpośrednio na jej wynik, powstała uzasadniona wątpliwość co do jego bezstronności, przy rozpoznawaniu sprawy dotyczącej tego samego poglądu prawnego (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 20 lutego 2013 r., III CSK 169/12, OSNC 2013, nr 7-8, poz. 201).

Skarżąca – korzystająca w toku postępowania przed Sądami obu instancji z profesjonalnej pomocy prawnej – nie składała jednak wniosku o wyłączenie sędziów na podstawie art. 49 § 1 k.p.c. Nie ma natomiast uzasadnionych podstaw do twierdzenia, że sędzia, który orzekał między tymi samymi stronami w innej sprawie powinien sam żądać swojego wyłączenia od rozpoznawania sprawy, skoro nie ma on wątpliwości co do obiektywnego jej rozstrzygnięcia.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy natomiast rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym – a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, niepubl. i z 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego

orzeczenia (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, niepubl. i przywołane tam orzecznictwo).

Bliższa analiza uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala przyjąć, by skarga była – w powyższym rozumieniu – oczywiście uzasadniona. Wbrew stanowisku skarżącej Sąd Okręgowy nie naruszył w sposób oczywisty art. 378 § 1 k.p.c. W motywach zaskarżonego orzeczenia (k. 266 verte) odniósł się bowiem do zarzutu sformułowanego w punkcie IV jej apelacji (k. 148) wskazując, że sędzia, który uprzednio odrzucił wniosek nie podlega wyłączeniu z mocy ustawy (art. 48 § 1 k.p.c.), a wnioskodawczyni nie sformułowała w toku postępowania wniosku o wyłączenie sędziego.

Stanowisko to jest zgodne z orzecznictwem Sądu Najwyższego, w którym przyjęto, że sędzia, który brał udział w wydaniu postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu (wniosku), po jego uchyleniu, nie jest wyłączony od merytorycznego rozpoznania sprawy (art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c.), (zob. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 2006 r., III CZP 56/06, OSNC 2007, nr 3, poz. 43 i wyrok Sądu Najwyższego z 7 lipca 2005 r., II PK 349/04, OSNP 2006, nr 9-10, poz. 155)

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 520 § 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 8 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015, poz. 1800, ze zm.).